

Els substantius postverbals en -e

LLUÍS MARQUET

En un article anterior vam comentar el cas del substantiu *informe*, i dèiem que en català calia rebutjar-lo perquè no és de cap manera un derivat català del verb *informar* sinó que es tracta d'un castellanisme clar¹. Alhora afirmàvem que aquest pretès sufix *-e* no és propi del català per a formar postverbals, però vam deixar-ne l'exposició detallada per a un altre article. Aquí volem aprofundir el tema i analitzar-lo d'una manera general.

Ens ajuda moltíssim per a la nostra anàlisi l'article de Gabriel Bibiloni «Una paraula amb mals informes», aparegut a *L'Espira*, suplement del *Diari de Balears*, 28 de juny del 2008. També hem trobat informació útil en la *Gramàtica catalana (referida especialment a les Illes Balears)* de F. de B. Moll, Raixa, 1968, p. 236.

Com ja hem dit, no creiem que el sufix *-e* sigui genuí com a creador de derivats postverbals. Els pocs d'aquests mots en *-e* que hi ha en català són sempre antics i no tots s'han format a partir del verb. El *Diccionari general* de Fabra en recull molts pocs: *compte*, *conte*, *encontre*, etc. Contràriament, en castellà són molt abundants. Com és prou sabut, el castellà fa servir abundantment aquest recurs de derivació de noms a partir de verbs, mitjançant el sufix *-e*: *acuse*, *embarque*, *arranque*, *cruce*, *empalme*, *roce*, *goce*, *enjuaque*, *apriete*, *cierre*, *saque*, *empuje*, *desfile*, *despeje*, *destape*, *desarme*, etc. Cal observar que els equivalents de tots aquests mots no acaben mai en *e* en català. Fins i tot en el cas de coincidir els verbs en totes dues llengües, nosaltres solem formar els substantius amb alguna terminació més pròpia de la nostra llengua: els sufixos generals propis de la formació de noms *-ment*, *-ció*, *-atge*, *-ada*, etc. Sense oblidar que en català hi ha també postverbals masculins, que en general no posposen cap morfema al radical verbal. Uns quants d'aquests, però, acaben en *-e* i són els que convé analitzar.

El *Diccionari general* només recull uns pocs noms d'aquests acabats en *-e*. I la majoria no són pròpiament derivats del verb; d'aquests, amb prou feines n'hi ha una dotzena, fàcilment justificables.

Podem dir que tots aquests mots acabats en *-e* són bàsicament de dues menes:

1) Els etimològics: *compte*, *acapte*, *delme*, *pacte*, *rapte*, etc. Per tant, aquests no són formacions catalanes a partir de verbs. En tot cas, és el verb el derivat (quan no ve directament del llatí, com *comptar*, de *computare*).

2) Els postverbals que prenen una *e* final de suport a causa de la inviabilitat de fer acabar un mot en un grup consonàntic insòlit: *encontre*, *tracte*, *dubte*, *blasme*, *empre*, *tempre*, *repte*, *xiscl*. Aquest punt s'explica molt bé en l'article de Bibiloni i també en parla Moll en la gramàtica esmentada.

Aclarim una mica aquest punt. Segons la forma del verb, si el radical verbal acaba en un grup consonàntic inviable (la primera de les quals consonants acostuma a ésser una oclusiva), el postverbal demana una vocal de suport; aquest és el cas dels derivats de *dubtar*, *tractar*, *encontrar*, etc. Els postverbals corresponents necessiten una vocal final, i aquesta vocal és una *e*. Així *dubt*, *tract*, *encontr*, *xiscl*, etc. es transformen en *dubte*, *tracte*, *encontre*, *xiscl*, etc. Però en alguns casos la vocal és una *o*: *esguerro*.

Això no queda prou ben explicat en les gramàtiques catalanes, malgrat que la idea hi és. Així Fabra en la gramàtica de 1912 (§178, p. 245) diu: «A semejanza del castellano, el catalán posee un gran número de substantivos derivados de verbos sin la adición de sufijo alguno», i tot seguit dóna una llarga llista d'exemples masculins i una altra de femenins, sense comentar per què alguns dels masculins prenen una vocal final. En la gramàtica de 1956 (§145, p. 129) ho especifica millor: «... hi ha, encara, trets d'un verb sense l'ajut de cap sufix, un gran nombre de noms (dits postverbals), mas-

culins els uns, femenins els altres, que consisteixen en el radical del verb, nu o augmentat d'una *e* o d'una *o* els masculins (Ex.: *encalç*, de *encalçar*; *encontre*, de *encontrar*; *esguerro*, de *esguerrar*) i augmentat d'una *a* els femenins (Ex.: *conversa*, de *conversar*).»

Tot això que hem exposat ens permet d'arribar a la següent conclusió:

La formació dels postverbals en català es regeix per les següents regles:

a) Els postverbals masculins es formen per derivació regressiva en general sense cap morfema. Alguns (molts pocs) prenen excepcionalment una vocal final de suport, ja sigui una *-o* (*esguerro*) o més sovint una *-e* (els que hem dit).

b) Els postverbals femenins es formen afegint una *-a* al radical: *compra*, *conversa*, *defensa*, *millora*, *eixampla*...

Diguem encara que els equivalents castellans dels postverbals catalans en *-e* no acaben mai en *-e*, sinó en *-o* (*encuentro*, *trato*, *reto*, *cuento*, etc.) i algun en *-a* (*duda*).

Per tant, tenint en compte el que hem dit més amunt, resulta prou clar que no hi ha mai coincidència en català i en castellà de postverbals en *-e*. Així, la coincidència del mot *informe* en les dues llengües és un motiu més per a considerar *informe* del tot anòmal en català. Podríem esmentar també el mot *eixample* (cast. *ensanche*), substantiu completament rebutjable en català com a derivat postverbal del verb *eixamplar*, que no figura en el Fabra i que tan sols ha estat acceptat en diccionaris més recents.

Queda, doncs, prou clar que de cap de les maneres els masculins no es formen amb el morfema *-e* (fora dels casos esmentats en què aquesta *e* no és pròpiament un sufix sinó una vocal de suport). Dit d'una altra manera: la formació de postverbals mitjançant el morfema *-e* (pròpia del castellà i molt abundant en aquesta llengua) és inexistent en català. ♦

1. «Sobre el substantiu *informe*», *Llengua Nacional*, 64, III trimestre del 2008, p. 26.